

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процес: підручник [Текст]/ Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg> (вступив в дію з 20 листопада 2012 року).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 [Текст]/ Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова – Х.: Право, 2012. – 664 с.
4. Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 16 вересня 2011 р.: (відповідає офіц. текстові) [Текст] – К.: Вид. Паливода А.В., 2011. – 210 с. – (Кодекси України).
5. Інструкція «Про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів», затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. N 3/1/2/5/2/2, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 лютого 1997 року за N 54/1858[Електронний ресурс]// www.ligazakon.ua.
6. Положення про Міністерство внутрішніх справ України, затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року N 383/2011 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України» із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України від 31 липня 2012 року N 462/2012 [Електронний ресурс]// www.ligazakon.ua.
7. Інструкція «Про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів», затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. N 3/1/2/5/2/2, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 лютого 1997 року за N 54/1858[Електронний ресурс]// www.ligazakon.ua.
8. Методичні рекомендації щодо порядку та умов екстрадиції до України обвинувачених на стадії досудового слідства [Електронний ресурс]/МВС: ГСУ: <http://donumvd.dn.ua>
9. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 року із змінами та доповненнями станом на 11 серпня 2013 року [Електронний ресурс]// www.ligazakon.ua. Перелік пунктів пропуску через Державний кордон України [Електронний ресурс]// www.ligazakon.ua.
10. Угода щодо порядку передачі та транзитного перевезення осіб, взятих під варту (Ашгабат, 17.02.1994 року) [Електронний ресурс]// zakon.nau.ua/doc/?code=997_251

УДК 343.982.4:336:22

**ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ**

ON THE ISSUE OF FORENSIC CHARACTERIZATION OF TAX CRIMES

Марущак О.А.,

*асистент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Чернігівського національного технологічного університету*

У статті досліджується поняття криміналістичної характеристики злочинів, її структурні елементи, та безпосередньо визначається криміналістична характеристика ухилення від сплати податків, аналізуються її окремі елементи, такі як обстановка вчинення злочину та механізм слідоутворення.

Ключові слова: ухилення від сплати податків, розслідування, криміналістична характеристика, обстановка вчинення злочину, механізм слідоутворення.

В статье исследуется понятие криминалистической характеристики преступлений, ее структурные элементы, и непосредственно определяется криминалистическая характеристика уклонения от уплаты налогов, анализируются ее отдельные элементы, такие как обстановка совершения преступления и механизм слеодообразования.

Ключевые слова: уклонение от уплаты налогов, расследование, криминалистическая характеристика, обстановка совершения преступления, механизм слеодообразования.

The article examines the concept of criminological crime characteristics, its structural elements, and is directly determined by the criminological characteristics of tax evasion, and analyzed its individual elements such as the crime situation and the mechanism of the inquiry.

Key words: tax evasion, investigation, forensic characterization, the crime situation, the mechanism of the inquiry.

Криміналістична характеристика злочинів має важливе теоретичне та практичне значення. Як слушно зазначив В.Ю. Шепітько, для виявлення і розкриття злочинів, всебічного, повного і об'єктивного дослідження пов'язаних з ними обставин необхідно не тільки узагальнення оперативного-розшукового і слідчого досвіду, практики судового розгляду (слід-

чо-судової практики), а й глибоке комплексне дослідження самих злочинів певного виду, фактологічних та статистичних даних про них [1, с. 144].

Саме криміналістична характеристика злочину є тією «інформаційною базою даних», що містить основні його ознаки, способи, механізм утворення слідів, мотивів і властивості суб'єктів злочину.

Метою даної статті є аналіз криміналістичної характеристики податкових злочинів та дослідження її окремих елементів – таких як обстановка вчинення та механізм слідоутворення в площині податкових злочинів.

Поняття криміналістичної характеристики в різні часи досліджували відомі вчені, такі як В.П. Бахін, В.К. Лисиченко, О.Н. Колесніченко, Р.С. Белкін, В.Г. Танасевич, В.О. Образцов, М.В. Салтєвський, В.О. Коновалова, Л.А. Сергєєв, В.Ю. Шепітько та ін. Водночас, із аналізу праць вчених можна зробити висновок, що однозначного підходу до визначення криміналістичної характеристики досі не існує.

Вагомий внесок у дослідження та трактування поняття криміналістичної характеристики вніс О.Н. Колесніченко, який зазначив, що криміналістична характеристика – система відомостей (інформації) про криміналістично значимі ознаки злочину даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і має призначення побудови та перевірки слідчих версій у розслідуванні конкретних злочинів [2, с. 16].

М.П. Яблоков визначає її як систему опису криміналістично значущих ознак злочинів з метою забезпечення розкриття, розслідування і попередження злочинів [3, с. 324]. На думку О.Г. Філіпова, це система особливостей виду злочинів, які мають важливе значення для розслідування [4, с. 335]. Цікавим, на наш погляд, є визначення криміналістичної характеристики злочинів М.В. Салтєвського, який визначив її як інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів [5, с. 244].

В.П. Бахін визначив криміналістичну характеристику злочинів як систему узагальнених даних про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, що проявляються у способі і механізмі діяння, обстановці його скоєння, особі суб'єкта злочину, інших обставинах, закономірний зв'язок яких служить основою наукового і практичного вирішення завдань для розкриття і розслідування злочинів [6, с. 242].

На нашу думку, дане визначення є найбільш змістовним та розкриває суть криміналістичної характеристики, і ми в цілому погоджуємось, та пропонуємо визначити криміналістичну характеристику як систему даних, про кримінально значущі ознаки злочину, яка у вигляді взаємопов'язаних між собою структурних елементів несе у собі узагальнену інформацію про злочин, що сприяє розкриттю, розслідуванню і попередженню злочинів.

Слушним, на нашу думку, є твердження відомого вченого-криміналіста Р.С. Белкіна, який зазначив, що «криміналістична характеристика як ціле, як єдиний комплекс має практичне значення лише в тих випадках, коли встановлені кореляційні зв'язки і залежності між елементами, що мають закономірний характер і виражені в кількісних показниках. Дані про залежності можуть бути основою для побудови типових версій з конкретною метою» [7, с. 316].

Ця думка, на наш погляд, є слушною та видається нам найбільш точною, адже криміналістична характеристика злочину не може формуватися без урахування результатів кримінально-правових, кри-

мінологічних, соціальних та інших досліджень, які сприяють формуванню більш повної методики розслідування [8, с.129]. Особливо великого значення дана думка набуває як при дослідженні, так і при розслідуванні податкових злочинів, які мають свою специфіку.

К.О. Пірцхалава визначив криміналістичну характеристику податкових злочинів як таку, що базується на узагальнених даних інформаційну модель, що описує типові ознаки і властивості злочинної події, спосіб, механізм і мотиви їх учинення, процес появи і локалізації слідів, типологічні якості особистості винних, особливості об'єктів посягання, а також стійкі кореляційні залежності між названими структурними елементами [9, с. 27]. Ю.В. Трунцевський визначив криміналістичну характеристику податкових злочинів як систему опису криміналістично значущих ознак цієї групи злочинів, що виявляються в особливостях загальних (видових) і типових елементів, що сприяє оптимізації методики розслідування та практичному застосуванню засобів, прийомів і методів криміналістики в розкритті та розслідуванні злочинів [10, с. 95]. Є.О. Трішкіна вважає, що криміналістична характеристика податкових злочинів являє собою комплекс криміналістично значущих ознак про типову вихідну інформацію, способи вчинення розглянутих діянь, їх суб'єкти, обставини, що підлягають дослідженню в цілях визначення ефективної методики розслідування розглянутих видів кримінальних посягань [11, с. 13].

Як видно з наведених прикладів, однозначної думки щодо переліку структурних елементів криміналістичної характеристики не існує. Так, О.Н. Колесніченко та В.О. Коновалова виділяють такі структурні елементи криміналістичної характеристики злочинів, як спосіб вчинення злочину (у широкому його розумінні), місце та обстановка вчинення злочину, час вчинення злочину, знаряддя та засоби вчинення злочину, предмет злочинного посягання, особа потерпілого, особа, яка вчинила злочин, сліди злочинного діяння [2, с. 22]. В.Г. Танасевич включив до криміналістичної характеристики злочину такі елементи, як спосіб і обстановка вчинення злочину, безпосередній предмет і особистість суб'єкта злочинного посягання, способи приховування злочинного діяння і винних осіб у процесі скоєння злочину і після нього [12, с. 97]. Згідно з концепцією М.А. Селіванова, зміст криміналістичної характеристики становить систему даних про злочини певного виду, що виражає їх зміст, сутність та сприяє їх розслідуванню [13, с. 130].

Не одностайні автори і в питанні безпосередньо структурних елементів криміналістичної характеристики податкових злочинів. М.В. Феськов та О.В. Челишева виділяють такі елементи, як спосіб вчинення злочину, предмет злочинного посягання, дані про особу злочинця, обставини скоєння злочину, механізм слідоутворення [14, с. 12]. В.А. Козлов та Ю.В. Трунцевський вважають, що до наведеного вище переліку структурних елементів криміналістичної характеристики податкових злочинів, варто

ще долучити такий елемент, як спосіб приховування [15, с. 194; 10. с. 95]. На думку Є.О. Трішкіної до вже сформованого переліку необхідно ще додати такий елемент як обставини, що сприяли скоєнню злочину [11, с. 13].

Ми вважаємо, що для глибокого аналізу податкових злочинів необхідно досліджувати такі структурні елементи криміналістичної характеристики, як спосіб вчинення злочину, обстановка вчинення злочину, механізм слідоутворення, особу, яка вчинила злочин (суб'єкт злочину).

У межах даної статті неможливо дослідити всі структурні елементи, тому вважаємо необхідним зупинитися на таких, як обстановка вчинення злочину та механізм слідоутворення.

Обстановка вчинення злочину – один з найважливіших елементів криміналістичної характеристики будь-якого злочину. Аналіз обстановки дозволяє з'ясувати обставини, що характеризують взаємини діючих осіб, проаналізувати ту ситуацію, в якій було скоєно злочин. Дане поняття є складним структурним елементом криміналістичної характеристики, оскільки об'єднує в єдину систему всі елементи механізму злочинного діяння і відповідні зміни в матеріальному і соціальному середовищі як відображення протиправної діяльності суб'єкта злочину та діяльності інших осіб, що опинилися в сфері кримінального процесу [16, с. 14].

Під обстановкою вчинення злочину М.П. Яблоков розуміє систему різного роду взаємодіючих між собою до і в момент злочину об'єктів, явищ і процесів, що характеризують місце, час, речові, природно-кліматичні, виробничі, побутові та інші умови навколишнього природного середовища, особливості поведінки учасників протиправної події, психологічні зв'язки між ними і інші фактори об'єктивної дійсності, що визначають можливості, умови та інші обставини скоєння злочину [17, с. 51]. І.Р. Гарифуллін визначає обстановку вчинення злочину як систему взаємодіючих між собою факторів до, в момент і після вчинення злочину, що характеризують місце, час, склад співучасників і характер їх взаємовідносин із потерпілим, наявністю (відсутністю) очевидців протиправної події та інші фактори об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови та інші обставини вчинення злочину. У визначення включені дані про взаємодію об'єктів, явищ і процесів після вчинення злочину, оскільки вони впливають як на приготування, так і на вчинення злочину. Змістом обстановки є фактори, що впливають на можливість, умови та інші обставини вчинення злочину (склад учасників, час, місце і т.д.) [18, с. 37].

Аналіз наведених визначень дозволяє, на нашу думку, зробити висновок про те, що для розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) особливе значення мають такі елементи обстановки вчинення злочину, як місце та час.

Місце ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) з організацій – досить складна, комплексна категорія, яка може складатися з двох і навіть трьох компонентів. Однак, у зв'язку з

тим, що закінченим розглянутий злочин вважається з моменту фактичної несплати податків, основним місцем його вчинення слід вважати регіон (місто, район), у якому контролюючі функції здійснює відповідна територіальна податкова інспекція [19, с. 51]. При встановленні місця ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) з'ясовуються: найменування, юридична та фактична адреса платника, який ухилився від сплати податків; до якої категорії платників податку відноситься організація; хто є її засновником, коли і де вона зареєстрована як господарюючий суб'єкт; коли і де організація стала на податковий облік.

Якщо місце знаходження платника податків не збігається з місцем складання первинних бухгалтерських документів та бухгалтерської звітності, а також розрахунків за податками, то місцем вчинення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) прийнято вважати місце складання тих документів, які призвели до несплати податків [15, с. 63]. Якщо були складені первинні бухгалтерські документи, то це, як правило, склад, магазин або відділ збуту, а якщо бухгалтерські документи і розрахунки по податках, то місце скоєння злочину, як правило, – приміщення бухгалтерії, підприємства, організації або квартири головного (старшого) бухгалтера або директора. Якщо підприємство після державної реєстрації на податковий облік не стає, місцем вчинення злочину є місце, де підприємство здійснює свою підприємницьку діяльність [20, с. 7-8].

Час вчинення злочину – це певний відрізок (проміжок) часу, протягом якого відбувається суспільна небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки [21, с. 127].

Час вчинення податкових злочинів точно визначити досить важко. Їх можна віднести до триваючих деліктів, що починаються з дій по фальсифікації бухгалтерських документів і закінчуються несплатою у встановлений строк відповідного податку або страхового внеску. Виходить, що цей час у залежності від виду податкових платежів може охоплювати від кількох днів до кількох місяців, а то й років [9, с.33].

Злочин, передбачений ст. 212 КК України, є закінченим з моменту фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів, які мали бути сплачені у строки та в розмірах, передбачених законодавством з питань оподаткування, а саме – з наступного дня після настання строку, до якого мав бути сплачений податок, збір (обов'язковий платіж), що відповідно до визначеного порядку вважається узгодженим і підлягає сплаті. Якщо закон пов'язує строк сплати з виконанням певної дії, то злочин вважається закінченим з моменту фактичного ухилення від сплати.

При аналізі обстановки вчинення податкових злочинів І.В. Александров виділяє обстановку загалом у податковій сфері як частину фінансово-господарської діяльності країни і обстановку, що складається в конкретному випадку вчинення податкового злочину, у конкретного платника податків. При цьому вказується на необхідність врахування стану правового

регулювання і функціонування економіки та оподаткування в конкретний історичний період і в конкретних правових умовах [22, с. 111-112.].

Механізм слідоутворення – це система компонентів процесу утворення слідів-відображень. Такий механізм може бути різним: слідоутворення може здійснюватися в результаті фізичних, хімічних, біологічних та інших процесів [23, с. 90].

Кожен злочинний акт викликає зміни в навколишньому середовищі. Відображенням злочинних дій є сліди.

Сліди податкового злочину – це наслідки або всієї кримінальної діяльності винної особи (підвищення рівня її матеріального добробуту), або окремих дій (відсутність документів, товарно-матеріальних цінностей, які фігурували в інвентаризаційній відомості).

Так само як і для злочинів будь-якого виду, механізм слідоутворення при вчиненні податкових злочинів визначається способом скоєння і приховування. Специфіка даної категорії проваджень така, що результат злочинних дій у вигляді слідової картини знаходить своє відображення головним чином у різних документах: фінансових, бухгалтерських та інших [15, с. 64].

Згідно зі ст. 99 КПК України, документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження.

З позиції оподаткування документ визначають як установлений законодавством визначений письмовий акт, форма і зміст якого відображають розмір отриманого доходу (витрати) і правильність перерахування обов'язкового внеску до відповідного бюджету [24, с. 14].

Документи як основні носії інформації, що посвідчують факт ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) можна поділити на наступні категорії:

- документи, зміст яких був предметом злочинного посягання;
- документи, що послужили засобом вчинення злочину;
- документи – засіб приховування скоєного злочину;
- документи, які характеризують особистість злочинця;
- документи, які містять відомості про інші істотні обставини розслідуваної справи [9, с. 33].

Усі ці елементи мають відображення в документах, що регулюють як процедуру оподаткування, так і конкретний факт ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) [25, с. 540]. Елементи криміналістичної характеристики податкових злочинів тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. Це об'єктивно впливає зі специфіки діяльності з оподаткування. Основу цієї діяльності становлять: конкретний податок, платник цього податку, обстановка, в якій відбувається сплата (ухилення від сплати) податку і спосіб дій, які здійснює платник податків, ухиляючись від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)

Отже, можна сказати, що криміналістична характеристика являється однією з найважливіших категорій криміналістики та має велике значення як у науковому контексті, так і в практичному, оскільки у вигляді окремих структурних елементів являється інформаційною базою даних про злочин. Також варто зазначити, що тільки комплексне дослідження даних елементів визначає ефективність дослідження злочину і повноту та всебічність розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів. (На укр. мові.). Харків: 1998. – 368 с.
2. Криминалистическая характеристика преступлений [Текст]: учеб. пособие / А. Н. Колесниченко, В. Е. Коновалова; Министерство высшего и среднего специального образования УССР, Харьковский юридический институт. – Х.: Юрид. ин-т, 1985. – 93 с.
3. Яблоков Н.П. Понятие криминалистической характеристики преступлений // Криминалистика / Под ред. Н.П. Яблокова, В.Л. Колдина. – М., 1990. – 365 с.
4. Филиппов А.Г. Общие положения расследования отдельных видов и групп преступлений // Криминалистика. – М., 1998. – 441 с.
5. Салтевский М.В. Криминалистическая характеристика преступлений: структура, элементы // Специализированный курс криминалистики. – К., 1987. – С. 310.
6. Бахін В.П., Гора І.В., Цимбал П.В. Криміналістика: Курс лекцій (ч.1) – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – С. 356
7. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – М.: Юрист, 1997. – Т. 3. – С. 464
8. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий, М., 1982. – С.152.
9. Пирцхалава Константин Алексеевич. Выявление и первоначальный этап расследования уклонений от уплаты налогов или страховых взносов в государственные внебюджетные фонды: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 : Москва, 1999 – 169 с.
10. Ю.В. Труцневский. Криминалистическая и иные виды характеристик налоговых преступлений. М., 2005. – С. 95
11. Тришкина Е. А. Расследование преступлений в сфере налогообложения [Текст]: Учеб. пособие / Е. А. Тришкина ; МВД РФ, Волгоградская академия. – Волгоград: ВА МВД России, 2001. – 72 с.
12. Танасевич В.Г., Образцов В.А. О криминалистической характеристике преступлений. Вопросы борьбы с преступностью. Вып. 25., М., 1976. – С. 97.
13. Селиванов Н.А. Советская криминалистика: система понятий. – М.: Юрид.лит. 1982. – 142 с.
14. Чельшева О.В., Феськов М.В. Расследование налоговых преступлений. СПб: Питер, 2001. – 282 с.
15. Козлов В.А. Борьба с преступностью в сфере экономики: учебное пособие. – М.: ЩИТ-М, 2005. – 608 с.
16. Ишилеев В.С. Обстановка совершения преступления как элемент его криминалистической характеристики. Автореф. дис. ...канд.юрид.наук. СПб. 1996.

17. Криминалистика: Учебник/Под ред. Н.П. Яблокова. М., 1996. 716 с.
18. Гарифуллин И.Р. Познавательльно-поисковая деятельность на первоначальном этапе расследования убийств, совершенных с особой жестокостью. дис. ...канд.юрид.наук. Уфа, 1999. 259 с.
19. Расследование некоторых корыстных преступлений в сфере экономики: Учебное пособие. Екатеринбург, 1998. 60 с.
20. Сологуб Н.М. Налоговые преступления: методика и тактика расследования. М., 1998. С. 7-8. Сологуб Н.М. Налоговые преступления: методика и тактика расследования— М.: ИНФРА-М, 1998— 166 с.
21. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. професорів В.В.Сташиса, В.Я. Тація. Київ—Харків: Юрінком Інтер—Право, 2002, – 416 с.
22. Александров И.В. Теоретические и практические проблемы расследования налоговых преступлений. Дисс..., докт.юрид.наук. М., 2003. 431 с.
23. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728 с
24. Шапиро Л.Г. Использование специальных познаний при расследовании преступного уклонения от уплаты налогов. Автореф. Дис...канд.юрид.наук. Саратов, 1999. 26 с.
25. Ш.М. оглы Гахрамов. Криминалистическая характеристика налоговых преступлений и ее основные особенности. Держава і право. Випуск 43. 536–541 с.

УДК 343.985

ЩОДО ТЛУМАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ «РІЧ» ТА «МАЙНО» В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

ON THE INTERPRETATION OF THE TERMS «THING» AND «PROPERTY» IN THE CRIMINAL PROCESS

Мирошниченко Ю.М.,

кандидат юридичних наук,

голова Іллічівського районного суду м. Маріуполя Донецької області

Стаття присвячена з'ясуванню змісту й обсягу понять «річ» та «майно» в кримінальному процесі. Досліджуються підходи до визначення відповідних категорій в цивільному, господарському, кримінальному праві. Констатується необхідність збереження основних характерних ознак запозичених понять.

Ключові слова: кримінальний процес, річ, майно, речовий доказ, рецепція.

Статья посвящена выяснению содержания и объема терминов «вещь» и «имущество» в уголовном процессе. Исследуются подходы к определению соответствующих категорий в гражданском, хозяйственном, уголовном праве. Констатируется необходимость сохранения основных характерных признаков заимствованных понятий.

Ключевые слова: уголовный процесс, вещь, имущество, вещественное доказательство, рецепция.

The article is devoted to clarify the content and scope of the terms «thing» and «property» in the criminal process. We investigate approaches to the definition of the categories with the civil, economic, criminal law. Stated the need to preserve the essential characteristic features borrowed concepts.

Key words: criminal procedure, thing, property, physical evidence, reception.

Значення понятійно-категорійного апарату для становлення всякої науки неможливо переоцінити. Власне кажучи, будь-яка сума людських знань про навколишній світ може називатися наукою тільки в тому разі, коли існує чітко визначений предмет дослідження – система знань, що стосуються цього предмету, а також категоріальний апарат, який описує сутнісні основи даного предмета [1, с. 9] і слугує каркасом науки, визначаючи особливості, що відрізняють її від інших наук [2, с. 12-13]. Юридична наука, як і будь-яка інша, також повинна мати відповідний інструментарій пізнання: розвинену систему категорій і понять – понятійний апарат, що визначається предметом даної науки. Його формування є найважливішим завданням і власним призначенням науки, тобто константою її буття [3].

Кожне поняття має свій власний обсяг та зміст і якщо зміст – це сукупність істотних ознак, відобра-

жених у ньому процесів і явищ, то обсяг – коло предметів, на які воно поширюється. Одним з актуальних питань юридичної науки і практики є процеси визначення (дефініції) правових понять і їх текстуальне відображення.

Метою даної статті є з'ясування змісту й обсягу понять «річ» та «майно» в кримінальному процесі, наука якого не має власного сталого визначення цих правових явищ. Незважаючи на широкий вжиток в кримінально-процесуальному законі, у науковому обігу термін «майно», наприклад, використовується, як правило, у зв'язку з дослідженням питань забезпечення виконання вироку в частині цивільного позову чи можливої конфіскації і не піддається глибокому, системному теоретичному дослідженню. Разом з тим, зміст майнових відносин, які виникають в процесі кримінального судочинства, охоплює не лише порядок розгляду заявленого у кримінальній справі